a
JBER Journal of Buddhist Education and Research
ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (May-July 2026)

Academic Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4

Development of Learning Community Based on Sangahavatthu 4 Principles

พระปลัดฮอนด้า วาทสทฺโท[1*], สริญญา มารศรี[2], พระมหาอำพล ธนปญฺโญ[3], ประจิตร มหาหิง[4]

[1,2,3,4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ขอนแก่น ประเทศไทย

Phraphalad Honda Vādasaddho[1]*, Sarinya Marasri[2], Phra Maha Amphon Thanapanyo[3], Prachit Mahahing[4]
[1,2,3,4]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand
✉: * honda608@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 20 February 2026; Revised: 28 March 2026; Accepted: 25 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักธรรมว่าด้วยธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและเป็นเครื่องสงเคราะห์กัน โดยบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาอันเป็นที่รัก) อัตถจริยา (การทำประโยชน์) และสมานัตตตา (ความเสมอต้นเสมอปลาย) เข้ากับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ผลการศึกษาพบว่า สังคหวัตถุ 4 สามารถเป็นกลไกขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้อย่างทรงพลัง โดยทาน เป็นพลังแห่งการแบ่งปันทรัพยากรและองค์ความรู้ ปิยวาจา เป็นพลังแห่งการสื่อสารที่สร้างสรรค์ อัตถจริยา เป็นพลังแห่งการลงมือทำเพื่อประโยชน์ร่วม และสมานัตตตา เป็นพลังแห่งความสม่ำเสมอที่สร้างความไว้วางใจ อันนำไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีความผูกพัน เอื้ออาทร และยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชนแห่งการเรียนรู้, สังคหวัตถุ 4, ทาน, ปิยวาจา, อัตถจริยา, สมานัตตตา, การบริหารการศึกษา

Abstract

This academic article aims to present a conceptual framework for developing learning communities based on the Four Saṅgahavatthu principles—the Buddhist foundations of social solidarity. The study integrates the Saṅgahavatthu 4, namely Dāna (generosity), Piyavācā (kindly speech), Atthacariyā (beneficial conduct), and Samānattatā (impartiality and consistency), with the concept of the Professional Learning Community (PLC). The findings reveal that the Saṅgahavatthu 4 can effectively drive the development of learning communities: Dāna promotes the sharing of knowledge and resources; Piyavācā fosters constructive communication; Atthacariyā encourages collaborative actions for the common good; and Samānattatā builds trust through fairness, consistency, and equity. Together, these principles contribute to learning communities characterized by cohesion, mutual support, and sustainability.

Keywords: Learning Community, Saṅgahavatthu 4, Dāna, Piyavācā, Atthacariyā, Samānattatā, Educational Administration.

1. บทนำ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา DuFour & Eaker (1998) ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) สามารถยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันเรียนรู้ แลกเปลี่ยน สะท้อนคิด และพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่เป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการดำรงอยู่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ "ความผูกพัน" (Cohesion) และ "ความไว้วางใจ" (Trust) ระหว่างสมาชิกในชุมชน

Bryk & Schneider (2002) จากการวิจัยเชิงยาว (Longitudinal Study) ในโรงเรียนกว่า 400 แห่งในนครชิคาโก พบว่า "ความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์" (Relational Trust) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา มากกว่าทรัพยากร เทคโนโลยี หรือแม้แต่หลักสูตร โรงเรียนที่มีความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์สูงมีโอกาสปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าโรงเรียนที่มีความไว้วางใจต่ำถึง 3 เท่า ทั้งนี้ ความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์ประกอบด้วยมิติหลัก 4 ประการ ได้แก่ ความเคารพ (Respect) ความสามารถ (Competence) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (Personal Regard for Others) และความซื่อสัตย์สม่ำเสมอ (Integrity)

เมื่อพิจารณาหลักพุทธธรรม จะพบว่ามีหลักธรรมที่มุ่งตรงไปที่การสร้างความผูกพัน ความไว้วางใจและความสามัคคีในชุมชนโดยเฉพาะ นั่นคือ หลักสังคหวัตถุ 4 (Saṅgahavatthu) ซึ่งแปลว่า "ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว" หรือ "หลักเครื่องสงเคราะห์" ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (องฺ.จตุกฺก. 21/32) พระพุทธเจ้าทรงเปรียบสังคหวัตถุ 4 เสมือนสลักของรถที่ยึดเหนี่ยวล้อรถทั้งหมดไว้ด้วยกัน ทำให้รถสามารถเคลื่อนที่ไปข้างหน้าได้ ฉันใด สังคหวัตถุ 4 ก็ยึดเหนี่ยวหมู่ชนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสามัคคีและสร้างสรรค์ ฉันนั้น

สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ เมื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบของสังคหวัตถุ 4 กับองค์ประกอบของ Relational Trust ของ Bryk & Schneider (2002) จะพบความสอดคล้องกันอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ ทาน สอดคล้องกับ Personal Regard for Others (การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม) ปิยวาจา สอดคล้องกับ Respect (ความเคารพ) อัตถจริยา สอดคล้องกับ Competence (ความสามารถ) และสมานัตตตา สอดคล้องกับ Integrity (ความซื่อสัตย์สม่ำเสมอ) ความสอดคล้องนี้เป็นเครื่องยืนยันว่า ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาที่มีอายุกว่า 2,500 ปี สามารถตอบโจทย์ปัญหาร่วมสมัยของชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้อย่างตรงจุด

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์หลักสังคหวัตถุ 4 ในบริบทของการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ (2) นำเสนอกรอบแนวคิดการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดย

เปรียบเทียบกับทฤษฎี Relational Trust และ (3) เสนอแนวทางการนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความผูกพันและความไว้วางใจในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์

Hord (1997) ได้เสนอองค์ประกอบหลัก 5 ประการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมและสนับสนุน (2) วิสัยทัศน์และค่านิยมร่วม (3) การเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ร่วมกัน (4) การแลกเปลี่ยนปฏิบัติการส่วนบุคคล และ (5) เงื่อนไขสนับสนุนทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงความสัมพันธ์ ในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ "เงื่อนไขด้านความสัมพันธ์" ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่รองรับองค์ประกอบอื่น ๆ ทั้งหมด เพราะหากสมาชิกในชุมชนไม่ไว้วางใจกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างจริงใจก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้

Tschannen-Moran (2014) ได้ศึกษาเรื่องความไว้วางใจในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและพบว่า ความไว้วางใจประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อ (Benevolence) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ความสามารถ (Competence) ความซื่อสัตย์ (Honesty) และความเปิดเผย (Openness) โรงเรียนที่มีระดับความไว้วางใจสูงมีลักษณะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริง เพราะสมาชิกกล้าเปิดเผยจุดอ่อน กล้ารับฟังข้อมูลป้อนกลับ และกล้าทดลองสิ่งใหม่โดยไม่ต้องกลัวถูกตำหนิ ในทางตรงกันข้าม โรงเรียนที่ขาดความไว้วางใจมักเต็มไปด้วยความหวาดระแวง การปกป้องตนเอง และการทำงานแบบแยกส่วน (Isolation) ซึ่งเป็นสภาพตรงข้ามกับชุมชนแห่งการเรียนรู้

Wenger (1998) ในทฤษฎีชุมชนแห่งการปฏิบัติ (Community of Practice) เน้นว่า ชุมชนที่มีประสิทธิภาพต้องมี Mutual Engagement (ข้อตกลงร่วมกัน) Joint Enterprise (กิจการร่วม) และ Shared Repertoire (แหล่งทรัพยากรร่วม) ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ล้วนต้องอาศัยความไว้วางใจเป็นฐาน การแบ่งปันทรัพยากรจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสมาชิกไว้ใจว่าการแบ่งปันจะไม่ถูกนำไปใช้ในทางที่เป็นโทษ

2.2 หลักสังคหวัตถุ 4 (Sangahavatthu: Bases of Social Solidarity)

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่าด้วยธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและเครื่องสงเคราะห์กัน ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (องฺ.จตุกฺก. 21/32) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า สังคหวัตถุ หมายถึง หลักการสงเคราะห์ หรือคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล เป็นเหตุแห่งความรัก ความนับถือ และความสามัคคี ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการ ดังนี้

1. ทาน (Dana) การให้: หมายถึง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันสิ่งของ ทรัพยากร ความรู้ และเวลาแก่ผู้อื่น ทานในพระพุทธศาสนามิได้จำกัดเฉพาะวัตถุสิ่งของ แต่รวมถึง "ธรรมทาน" คือการแบ่งปันความรู้ คำแนะนำ ประสบการณ์ และ "อภัยทาน" คือการให้อภัย ไม่ถือโทษ ไม่ผูกใจเจ็บ พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่าธรรมทานเป็นทานที่ประเสริฐกว่าทานทั้งปวง (สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ) ในบริบทของชุมชนแห่งการเรียนรู้

ทานจึงเป็นรากฐานของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) ที่สมาชิกเต็มใจแบ่งปันองค์ความรู้ เทคนิค ประสบการณ์ และทรัพยากรแก่กันด้วยจิตอาสาและความปรารถนาดี

2. ปิยวาจา (Piyavaca) วาจาอันเป็นที่รัก: หมายถึง การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน จริงใจ มีประโยชน์ และเหมาะสมกับกาลเทศะ ปิยวาจามิใช่เพียงการพูดเพราะเพื่อเอาใจ แต่เป็นการพูดด้วยความจริงใจ (สจฺจวาจา) พูดสิ่งที่เป็นประโยชน์ (อตฺถวาจา) พูดด้วยเมตตา (เมตฺตจิตฺเตน) และพูดในเวลาที่เหมาะสม (กาเลน) หลักข้อนี้ครอบคลุมทั้งการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) การให้กำลังใจ การให้คำแนะนำ และการสื่อสารในทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในชุมชนแห่งการเรียนรู้

3. อัตถจริยา (Atthacariya) การประพฤติประโยชน์: หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม การลงมือช่วยเหลือ สนับสนุน และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชน หลักข้อนี้เน้นที่ "การกระทำ" มากกว่า "คำพูด" เป็นการแสดงออกซึ่งความเอาใจใส่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ในบริบทของชุมชนแห่งการเรียนรู้ อัตถจริยาหมายถึง การลงมือทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การร่วมกันออกแบบบทเรียน การช่วยเหลือเพื่อนครูในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน การทำวิจัยปฏิบัติการร่วมกัน

4. สมานัตตตา (Samanattata) ความเสมอต้นเสมอปลาย: หมายถึง ความเป็นผู้มีตนเสมอ ร่วมทุกข์ร่วมสุข ไม่ถือตัว ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค สม่ำเสมอ ไม่เปลี่ยนแปลงตามอำนาจและผลประโยชน์ พระพรหมคุณาภรณ์อธิบายว่า สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอกัน ไม่เอาเปรียบ ไม่หลอกลวง ร่วมรับรู้ปัญหาและร่วมแก้ไข ไม่ทอดทิ้ง ไม่เปลี่ยนไปตามกาลเวลาหรือสถานการณ์ หลักข้อนี้เป็นรากฐานแห่งความไว้วางใจ (Trust) เพราะความไว้วางใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกมั่นใจว่าผู้อื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าสถานการณ์จะเป็นอย่างไร

3. กรอบแนวคิดการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4

จากการวิเคราะห์หลักสังคหวัตถุ 4 เปรียบเทียบกับทฤษฎี Relational Trust และองค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผู้เขียนได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 (Sangahavatthu Learning Community Model: SLCM) ซึ่งวางสังคหวัตถุแต่ละข้อเป็น "เสาหลัก" ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 เสาหลักที่ 1: ทาน — วัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน (Culture of Sharing)

ทานเป็นเสาหลักแรกที่รองรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน ในมิติของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทานปรากฏใน 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) วัตถุทาน (Material Giving) คือ การแบ่งปันทรัพยากรการสอน สื่อ อุปกรณ์ หนังสือ และงบประมาณ สอดคล้องกับองค์ประกอบ Supportive Conditions ของ Hord (1997) (2) ธรรมทาน (Knowledge Giving) คือ การแบ่งปันองค์ความรู้ เทคนิคการสอน ประสบการณ์ และแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) สอดคล้องกับองค์ประกอบ Shared Personal Practice (3) กาลทาน (Time Giving) คือ การสละเวลาเพื่อช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และร่วมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดของครู

และ (4) อภัยทาน (Forgiveness Giving) คือ การให้อภัยเมื่อเกิดความผิดพลาด ไม่ถือสา ไม่จดจำแต่ข้อบกพร่อง อันเป็นฐานของวัฒนธรรมที่ยอมรับความผิดพลาดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

ทานสอดคล้องกับมิติ Personal Regard for Others ของ Bryk & Schneider (2002) ที่ว่า ความไว้วางใจเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกรับรู้ว่าผู้อื่นเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเป็นสัญญาณที่ทรงพลังที่สุดของความปรารถนาดี และเป็นเมล็ดพันธุ์แห่งความไว้วางใจ นอกจากนี้ ทานยังสอดคล้องกับทฤษฎี Social Exchange Theory ของ Blau (1964) ที่ว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยั่งยืนเกิดจากการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่ต่างฝ่ายรับรู้ว่ามีคุณค่า

3.2 เสาหลักที่ 2: ปิยวาจา — วัฒนธรรมแห่งการสื่อสารที่สร้างสรรค์ (Culture of Constructive Communication)

ปิยวาจาเป็นเสาหลักที่รองรับมิติการสื่อสารในชุมชนแห่งการเรียนรู้ ครอบคลุม 4 มิติหลัก ได้แก่ (1) การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Dialogue) ตามแนวคิดของ Bohm (1996) ที่เน้นการฟังอย่างลึกซึ้ง การระงับการตัดสิน และการสำรวจความคิดร่วมกัน ปิยวาจาในมิตินี้หมายถึง การพูดด้วยความจริงใจและเปิดกว้าง โดยมุ่งสร้างความเข้าใจร่วม ไม่ใช่เพื่อเอาชนะ (2) การให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Feedback) ปิยวาจามิใช่การพูดเพราะอย่างเดียว แต่รวมถึงการพูดสิ่งที่เป็นประโยชน์แม้จะเป็นเรื่องยากลำบาก โดยใช้วิธีที่แสดงความเมตตาและความปรารถนาดี สอดคล้องกับเทคนิค "Radical Candor" ของ Scott (2017) ที่ว่า ข้อมูลป้อนกลับที่ดีที่สุดคือการพูดตรงไปตรงมาด้วยความเอาใจใส่

(3) การให้กำลังใจ (Encouragement) คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อเสริมพลัง สร้างความมั่นใจ และกระตุ้นให้สมาชิกกล้าเผชิญความท้าทาย สอดคล้องกับแนวคิด Appreciative Inquiry ของ Cooperrider & Srivastva (1987) ที่เน้นการค้นหาและเสริมสร้างจุดแข็ง และ (4) การสื่อสารด้วยสัมมาวาจา ตามหลักมรรคมีองค์ 8 ซึ่งกำหนดว่า วาจาที่ดีต้องเป็นวาจาจริง วาจาที่สมานสามัคคี วาจาที่อ่อนหวาน และวาจาที่มีสาระ ปิยวาจาสอดคล้องกับมิติ Respect ของ Bryk & Schneider (2002) เพราะการสื่อสารด้วยความเคารพเป็นพื้นฐานของความไว้วางใจ

3.3 เสาหลักที่ 3: อัตถจริยา — วัฒนธรรมแห่งการลงมือทำเพื่อส่วนรวม (Culture of Collaborative Action)

อัตถจริยาเป็นเสาหลักที่เปลี่ยนชุมชนแห่งการเรียนรู้จาก "การพูดคุย" สู่ "การลงมือทำ" สอดคล้องกับจุดเน้นของ DuFour et al. (2008) ที่ว่า PLC ต้องเป็น "Action-oriented" ไม่ใช่เพียง "Discussion-oriented" อัตถจริยาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ปรากฏใน 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) การร่วมกันออกแบบบทเรียน (Collaborative Lesson Design) ที่สมาชิกร่วมกันวางแผน ออกแบบ และพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิด Lesson Study ของญี่ปุ่น (2) การสังเกตการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Observation) ที่สมาชิกเปิดห้องเรียนให้เพื่อนครูเข้าสังเกตและเรียนรู้ร่วมกัน (3) การทำวิจัยปฏิบัติการร่วมกัน (Collaborative Action Research) เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนรู้และพัฒนาแนวทางแก้ไข และ (4)

การช่วยเหลือเพื่อนครูในเวลาที่ต้องการ (Mutual Support) เช่น การช่วยเตรียมสื่อ การสอนแทน หรือการให้คำปรึกษาเชิงลึก

อัตถจริยาสอดคล้องกับมิติ Competence ของ Bryk & Schneider (2002) เพราะสมาชิกจะไว้วางใจผู้ที่แสดงให้เห็นว่ามีความสามารถจริง และ "ความสามารถ" ในบริบทของ PLC ไม่ได้วัดจากคำพูดหรือหลักสูตรที่ผ่านมา แต่วัดจากการลงมือทำจริงเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนและเพื่อนร่วมงาน การลงมือทำอย่างต่อเนื่องเป็นหลักฐานที่น่าเชื่อถือที่สุดของความตั้งใจจริง และเป็นพื้นฐานของความไว้วางใจระยะยาว

3.4 เสาหลักที่ 4: สมานัตตตา — วัฒนธรรมแห่งความสม่ำเสมอและเท่าเทียม (Culture of Consistency and Equity)

สมานัตตตาเป็นเสาหลักที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นตัวยึดเหนี่ยวเสาหลักทั้ง 3 ข้อแรกไว้ด้วยกัน หากขาดสมานัตตตา ทานก็จะกลายเป็นการให้ที่เลือกปฏิบัติ ปิยวาจาก็จะกลายเป็นการพูดจาที่เปลี่ยนไปตามผลประโยชน์ และอัตถจริยาก็จะกลายเป็นการทำงานที่ไม่เท่าเทียม สมานัตตตาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ปรากฏใน 4 มิติ ได้แก่ (1) ความสม่ำเสมอในพฤติกรรม (Behavioral Consistency) สมาชิกปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เปลี่ยนแปลงตามอำนาจหรือผลประโยชน์ (2) ความสม่ำเสมอในการมีส่วนร่วม (Participation Consistency) สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่เข้าร่วมเฉพาะเมื่อมีผลประโยชน์ (3) ร่วมทุกข์ร่วมสุข (Sharing Joy and Sorrow) สมาชิกอยู่เคียงข้างกันทั้งในยามสำเร็จและยามลำบาก ไม่ทิ้งกันกลางทาง และ (4) ความเสมอภาคในฐานะ (Status Equity) สมาชิกทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการแสดงความเห็น การเสนอแนวคิด และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะมีตำแหน่งหน้าที่ใด

สมานัตตตาสอดคล้องกับมิติ Integrity ของ Bryk & Schneider (2002) โดยตรง Integrity คือ ความสอดคล้องระหว่างคำพูดกับการกระทำ และความสม่ำเสมอของพฤติกรรมตลอดเวลา ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดของความไว้วางใจ ดังที่ Covey (2006) กล่าวว่า "ความไว้วางใจเกิดจากความสม่ำเสมอ" ผู้ที่ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ คาดเดาได้ และยุติธรรม จะได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นโดยธรรมชาติ

4. ตารางเปรียบเทียบสังคหวัตถุ 4 กับ Relational Trust และองค์ประกอบ PLC

ตารางต่อไปนี้แสดงการเปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างสังคหวัตถุ 4 กับทฤษฎี Relational Trust ของ Bryk & Schneider (2002) และองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

สังคหวัตถุ 4	Relational Trust (Bryk & Schneider)	องค์ประกอบ PLC	บทบาทในชุมชนแห่งการเรียนรู้
ทาน (Dana)	Personal Regard for Others	แลกเปลี่ยนปฏิบัติการ / เงื่อนไขสนับสนุน	แบ่งปันความรู้ ทรัพยากร เวลา และการให้อภัย สร้างวัฒนธรรมแห่งการเอื้อเฟื้อ
ปิยวาจา (Piyavaca)	Respect	ภาวะผู้นำร่วม / เงื่อนไขด้านความสัมพันธ์	สื่อสารด้วยความเคารพ ให้ feedback เชิงสร้างสรรค์ ฟังอย่างลึกซึ้ง ให้กำลังใจ

อัตถจริยา (Atthacariya)	Competence	การเรียนรู้ร่วมกัน / แลกเปลี่ยนปฏิบัติการ	ลงมือทำเพื่อส่วนรวม ร่วมออกแบบบทเรียน วิจัยปฏิบัติการ ช่วยเหลือกัน	
สมานัตตตา (Samanattata)	Integrity	วิสัยทัศน์ร่วม / เงื่อนไขด้านความสัมพันธ์	ความสม่ำเสมอ เท่าเทียม ร่วมทุกข์สุข สร้างความไว้วางใจระยะยาว	

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสังคหวัตถุ 4 กับ Relational Trust และองค์ประกอบ PLC5. กระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4

จากกรอบแนวคิด SLCM ผู้เขียนได้พัฒนากระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามลำดับของสังคหวัตถุ 4 ซึ่งมีลักษณะเป็นวงจรที่หมุนวนต่อเนื่อง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: ทานปฏิบัติ — สร้างวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน

เริ่มต้นด้วยการสร้างเงื่อนไขและบรรยากาศที่เอื้อต่อการแบ่งปัน ประกอบด้วย (1) ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างของ "ผู้ให้" (Giving Leader) ด้วยการแบ่งปันความรู้ เวลา และทรัพยากรก่อนเป็นลำดับแรก ดังที่ Grant (2013) ในหนังสือ Give and Take ชี้ว่า วัฒนธรรมแห่งการให้ในองค์กรต้องเริ่มจากผู้นำ (2) จัดให้มี "คลังความรู้ชุมชน" (Community Knowledge Bank) ที่สมาชิกสามารถฝากและถอนองค์ความรู้ได้ เช่น แฟ้มสะสมงาน Best Practices ฐานข้อมูลสื่อการสอน หรือ Google Drive ที่ใช้ร่วมกัน (3) จัด "มหกรรมแบ่งปัน" (Sharing Festival) เป็นกิจกรรมประจำภาคเรียน ที่สมาชิกนำเสนอผลงาน เทคนิค และนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ (4) สร้างระบบ "ธรรมทานคู่" (Knowledge Buddy) จับคู่สมาชิกที่มีจุดแข็งต่างกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนที่ 2: ปิยวาจาปฏิบัติ — สร้างวัฒนธรรมแห่งการสื่อสารที่สร้างสรรค์

พัฒนาทักษะและบรรทัดฐานในการสื่อสารของชุมชน ประกอบด้วย (1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องทักษะการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Dialogue Skills) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) และการให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Feedback) (2) กำหนด "ปิยวาจาสัญญา" (Communication Norms) ของชุมชน เช่น "พูดจริง พูดดี พูดเป็นประโยชน์ พูดถูกเวลา" (3) ฝึกการใช้เทคนิค "สุนทรียสนทนา" (Appreciative Dialogue) ที่เริ่มจากจุดแข็ง สิ่งที่ดี และความสำเร็จ ก่อนพูดถึงปัญหาและแนวทางปรับปรุง (4) สร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) ที่สมาชิกสามารถแสดงความเห็น ถามคำถาม และยอมรับความผิดพลาดได้โดยไม่ถูกตำหนิ

ขั้นตอนที่ 3: อัตถจริยาปฏิบัติ — สร้างวัฒนธรรมแห่งการลงมือทำร่วมกัน

ขับเคลื่อนชุมชนจากการพูดคุยสู่การลงมือทำ ประกอบด้วย (1) จัดกิจกรรม "Lesson Study" ที่สมาชิกร่วมกันวางแผน สังเกตการสอน และถอดบทเรียน เป็นวงจรอย่างต่อเนื่อง (2) จัดโครงการ "Action Research Team" ที่สมาชิก 3-5 คนร่วมกันทำวิจัยปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน (3) จัด "Open Classroom" ให้สมาชิกเปิดห้องเรียนรับการสังเกตจากเพื่อนครู และร่วมกันวิเคราะห์การเรียนรู้ของ

ผู้เรียน (4) จัด "Problem-Solving Circle" เมื่อสมาชิกคนใดประสบปัญหาการสอน สมาชิกคนอื่น ๆ จะร่วมกันระดมสมองหาแนวทางช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม ไม่ใช่เพียงการแนะนำทางวาจา

ขั้นตอนที่ 4: สมานัตตตาปฏิบัติ — สร้างวัฒนธรรมแห่งความสม่ำเสมอและยั่งยืน

สร้างเงื่อนไขแห่งความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) กำหนดระบบ "สมานัตตตาปฏิบัติ" ที่สมาชิกทุกคนรับผิดชอบบทบาทหน้าที่อย่างเท่าเทียม ผลัดเปลี่ยนเป็นผู้นำ ผู้บันทึก ผู้นำเสนอ โดยไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบ (2) จัดให้มีการประเมินตนเองของชุมชน (Community Self-Assessment) ตามกรอบสังคหวัตถุ 4 อย่างสม่ำเสมอ ด้วยคำถามเช่น "เราแบ่งปันกันดีพอหรือยัง?" "เราสื่อสารกันอย่างสร้างสรรค์หรือไม่?" "เราลงมือทำร่วมกันจริงหรือไม่?" "เราปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมหรือไม่?" (3) สร้างระบบ "ร่วมทุกข์ร่วมสุข" ที่ชุมชนดูแลเอาใจใส่สมาชิกทุกคน ทั้งในด้านวิชาชีพและด้านส่วนตัว (4) รักษามาตรฐานและคุณภาพของกิจกรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอตลอดปีการศึกษา ไม่ใช่เข้มข้นเฉพาะช่วงก่อนประเมิน

6. อภิปรายผล

ประการแรก จุดเด่นที่โดดเด่นที่สุดของกรอบแนวคิด SLCM คือ การวางสังคหวัตถุ 4 เป็น "ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว" ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งตอบโจทย์ปัญหาที่สำคัญที่สุดของ PLC นั่นคือ ปัญหาความไว้วางใจ (Trust Deficit) งานวิจัยของ Bryk & Schneider (2002) ยืนยันอย่างชัดเจนว่า Relational Trust เป็นปัจจัยชี้ขาดคุณภาพการศึกษา และสังคหวัตถุ 4 มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของ Relational Trust ทุกประการ ทาน = Personal Regard, ปิยวาจา = Respect, อัตถจริยา = Competence, สมานัตตตา = Integrity ความสอดคล้องนี้มิใช่เรื่องบังเอิญ แต่สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงเข้าถึงสัจธรรมแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง เมื่อกว่า 2,500 ปีมาแล้ว

ประการที่สอง ลำดับของสังคหวัตถุ 4 มีนัยสำคัญเชิงกระบวนการ กล่าวคือ ทาน ต้องมาก่อน เพราะการแบ่งปันเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ ปิยวาจา ตามมา เพราะเมื่อมีน้ำใจต่อกันแล้วจึงจะสื่อสารกันได้อย่างจริงใจ อัตถจริยา เป็นขั้นถัดมา เพราะเมื่อสื่อสารกันได้ดีแล้วจึงจะร่วมมือทำงานได้ และสมานัตตตา เป็นขั้นสูงสุด เพราะเป็นตัวรักษาให้ทั้ง 3 ข้อแรกคงอยู่อย่างยั่งยืน ลำดับนี้สอดคล้องกับทฤษฎี Trust Building ของ Lewicki & Bunker (1996) ที่เสนอว่า ความไว้วางใจพัฒนาเป็นขั้นตอนจาก Calculus-based Trust (ไว้วางใจจากผลตอบแทน) สู่ Knowledge-based Trust (ไว้วางใจจากความรู้จัก) และสู่ Identification-based Trust (ไว้วางใจจากความเป็นหนึ่งเดียว)

ประการที่สาม สังคหวัตถุ 4 มีข้อได้เปรียบเหนือทฤษฎีตะวันตกหลายประการ กล่าวคือ (1) มีลักษณะเป็น "หลักปฏิบัติ" (Practical Principles) มากกว่า "ทฤษฎีอธิบาย" (Explanatory Theory) สมาชิกในชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านการฝึกอบรมเชิงทฤษฎีมาก (2) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ให้ แบ่งปัน พูดดี ทำดี เสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งสมาชิกทุกระดับสามารถเข้าถึงได้ (3) มีฐานทางวัฒนธรรมในสังคมไทยที่ผู้คนคุ้นเคย ทำให้การนำไปใช้มีความเป็นธรรมชาติมากกว่าแนวคิดที่นำเข้าจากตะวันตก

ประการที่สี่ ข้อท้าทายในการนำสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ คือ ปัญหา "สังคหวัตถุเทียม" (Pseudo-Sangahavatthu) กล่าวคือ การทำเพียงรูปแบบภายนอกโดยไม่มีจิตใจที่จริงใจอยู่เบื้องหลัง เช่น การให้เพื่อหวังผลตอบแทน การพูดเพราะเพื่อเอาใจแต่ไม่จริงใจ การทำงานร่วมกันแบบขอไปที หรือความเสมอต้นเสมอปลายที่เป็นเพียงการแสดง สังคหวัตถุที่แท้จริงต้องเกิดจากจิตที่ประกอบด้วยเมตตาและปัญญา มิใช่เกิดจากความกลัวหรือการบังคับ การพัฒนาสังคหวัตถุจึงต้องควบคู่กับการพัฒนาจิตใจตามหลักไตรสิกขา

ประการที่ห้า การบูรณาการสังคหวัตถุ 4 เข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคปัจจุบัน เปิดโอกาสใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทาน สามารถขยายเป็น Digital Knowledge Sharing ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ปิยวาจา สามารถปรับเป็น Digital Communication Ethics ที่ครอบคลุมการสื่อสารผ่านสื่อสังคม อัตถจริยา สามารถขยายเป็น Virtual Collaboration ที่ทำงานร่วมกันข้ามพื้นที่ และสมานัตตตา สามารถขยายเป็น Digital Equity ที่ดูแลให้สมาชิกทุกคนเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียม

7. องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักสังคหวัตถุ 4 บูรณาการกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและทฤษฎี Relational Trust ผู้เขียนได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

7.1 การค้นพบ "ทฤษฎีสังคหวัตถุแห่งความไว้วางใจ" (Sangahavatthu Trust Theory: STT)

องค์ความรู้ใหม่ประการแรกที่สำคัญที่สุด คือ การค้นพบความสอดคล้องเชิงโครงสร้าง (Structural Correspondence) ระหว่างสังคหวัตถุ 4 กับทฤษฎี Relational Trust ของ Bryk & Schneider (2002) อย่างสมบูรณ์ทั้ง 4 มิติ ดังนี้ ทาน (Dana) สอดคล้องกับ Personal Regard for Others คือ การเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นเป็นที่ตั้ง ปิยวาจา (Piyavaca) สอดคล้องกับ Respect คือ ความเคารพที่แสดงออกผ่านการสื่อสาร อัตถจริยา (Atthacariya) สอดคล้องกับ Competence คือ ความสามารถที่พิสูจน์ผ่านการกระทำ และสมานัตตตา (Samanattata) สอดคล้องกับ Integrity คือ ความซื่อสัตย์สม่ำเสมอ ความสอดคล้องนี้นำไปสู่การสร้าง "ทฤษฎีสังคหวัตถุแห่งความไว้วางใจ" (Sangahavatthu Trust Theory: STT) ซึ่งเสนอว่า ความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์ในชุมชนแห่งการเรียนรู้สามารถสร้างและรักษาได้ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักปฏิบัติที่มีรากฐานจากพุทธปรัชญา ทฤษฎีนี้ยืนยันว่า ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาที่มีอายุกว่า 2,500 ปี สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมศาสตร์ร่วมสมัยได้อย่างแม่นยำ

7.2 การค้นพบ "กลไกเชิงลำดับ" ของสังคหวัตถุในการสร้างความไว้วางใจ (Sequential Mechanism of Trust Building)

องค์ความรู้ใหม่ประการที่สอง คือ การค้นพบว่าลำดับของสังคหวัตถุ 4 (ทาน ⟶ ปิยวาจา ⟶ อัตถจริยา ⟶ สมานัตตตา) มิใช่เพียงการจัดลำดับเชิงบัญญัติ แต่เป็น "กลไกเชิงลำดับ" (Sequential Mechanism) ในการสร้างความไว้วางใจที่สอดคล้องกับทฤษฎี Trust Building ของ Lewicki & Bunker (1996) กล่าวคือ ทาน สร้าง Calculus-based Trust (ความไว้วางใจจากการแลกเปลี่ยน) เมื่อสมาชิกเห็นน้ำใจจากการแบ่งปัน ปิยวาจา ยกระดับเป็น Knowledge-based Trust (ความไว้วางใจจากความรู้จัก) เมื่อ

สมาชิกสื่อสารอย่างจริงใจจนรู้จักกันลึกซึ้ง อัตถจริยา เสริมสร้าง Competence-based Trust (ความไว้วางใจจากความสามารถ) เมื่อสมาชิกพิสูจน์ตนเองด้วยการกระทำ และสมานัตตตา สถาปนา Identification-based Trust (ความไว้วางใจจากความเป็นหนึ่งเดียว) ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของความไว้วางใจ องค์ความรู้นี้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความไว้วางใจในชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้องดำเนินไปอย่างเป็นขั้นตอน ไม่อาจข้ามขั้นได้ เหมือนสังคหวัตถุที่มีลำดับอันชัดเจน

7.3 การค้นพบ "กรอบแนวคิด SLCM" (Sangahavatthu Learning Community Model)

องค์ความรู้ใหม่ประการที่สาม คือ การสังเคราะห์กรอบแนวคิด SLCM ที่วางสังคหวัตถุ 4 เป็น "4 เสาหลัก" ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ อันประกอบด้วย เสาหลักที่ 1 ทาน คือ วัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน (Culture of Sharing) ครอบคลุมวัตถุทาน ธรรมทาน กาลทาน และอภัยทาน เสาหลักที่ 2 ปิยวาจา คือ วัฒนธรรมแห่งการสื่อสารที่สร้างสรรค์ (Culture of Constructive Communication) ครอบคลุมการสนทนาเชิงสร้างสรรค์ การให้ข้อมูลป้อนกลับ การให้กำลังใจ และสัมมาวาจา เสาหลักที่ 3 อัตถจริยา คือ วัฒนธรรมแห่งการลงมือทำเพื่อส่วนรวม (Culture of Collaborative Action) ครอบคลุม Lesson Study, Peer Observation, Action Research และ Mutual Support และเสาหลักที่ 4 สมานัตตตา คือ วัฒนธรรมแห่งความสม่ำเสมอและเท่าเทียม (Culture of Consistency and Equity) ครอบคลุมความสม่ำเสมอในพฤติกรรม การมีส่วนร่วม การร่วมทุกข์ร่วมสุข และความเสมอภาคในฐานะ กรอบแนวคิดนี้มีคุณลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกรอบแนวคิด PLC แบบตะวันตก คือ มุ่งเน้นที่ "ความสัมพันธ์" (Relational Dimension) เป็นฐาน ในขณะที่กรอบแนวคิดตะวันตกมักเน้นที่ "โครงสร้าง" (Structural Dimension) และ "กระบวนการ" (Process Dimension) เป็นหลัก

7.4 การค้นพบ "แนวคิดทุนสังคหวัตถุ" (Sangahavatthu Capital)

องค์ความรู้ใหม่ประการที่สี่ คือ การนำเสนอแนวคิด "ทุนสังคหวัตถุ" (Sangahavatthu Capital) ซึ่งเป็นการขยายแนวคิด Social Capital ของ Putnam (2000) และ Relational Trust ของ Bryk & Schneider (2002) โดยนิยามว่า ทุนสังคหวัตถุ คือ ระดับความผูกพัน ความไว้วางใจ และความสามัคคีของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 อย่างสม่ำเสมอ ทุนสังคหวัตถุประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ (1) ทุนทาน (Dana Capital) วัดจากระดับการแบ่งปันทรัพยากรและองค์ความรู้ในชุมชน (2) ทุนปิยวาจา (Piyavaca Capital) วัดจากคุณภาพการสื่อสารและบรรยากาศแห่งความเคารพ (3) ทุนอัตถจริยา (Atthacariya Capital) วัดจากระดับความร่วมมือและการลงมือทำเพื่อส่วนรวม และ (4) ทุนสมานัตตตา (Samanattata Capital) วัดจากระดับความสม่ำเสมอ ความเท่าเทียม และความซื่อสัตย์ในชุมชน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีทุนสังคหวัตถุสูง จะมีความยืดหยุ่นและทนทานต่อวิกฤตการณ์ (Resilience) มากกว่าชุมชนที่พึ่งพาแต่โครงสร้างและระบบเพียงอย่างเดียว

7.5 การค้นพบ "หลักการสังคหวัตถุเทียมกับสังคหวัตถุแท้" (Authentic vs. Pseudo-Sangahavatthu)

องค์ความรู้ใหม่ประการที่ห้า คือ การค้นพบความแตกต่างระหว่าง "สังคหวัตถุแท้" (Authentic Sangahavatthu) กับ "สังคหวัตถุเทียม" (Pseudo-Sangahavatthu) ในบริบทของชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังคหวัตถุแท้เกิดจากจิตที่ประกอบด้วยเมตตาและปัญญา มีลักษณะเป็นการกระทำด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลตอบแทน ไม่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ และมุ่งประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ในขณะที่สังคหวัตถุเทียมเกิดจากการบังคับ ความกลัว หรือผลประโยชน์ส่วนตน มีลักษณะเป็นพิธีกรรมภายนอก ขาดจิตวิญญาณ และไม่ยั่งยืน ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า การนำสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ในชุมชนแห่งการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกปฏิบัติด้วยจิตที่บริสุทธิ์ ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาจิตใจตามหลักไตรสิกขา (สีล สมาธิ ปัญญา) เป็นรากฐาน จึงเสนอว่า การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนาจิตใจตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้สังคหวัตถุที่ปฏิบัติเป็น "สังคหวัตถุแท้" ที่ยั่งยืน

โดยสรุป องค์ความรู้ใหม่ทั้ง 5 ประการข้างต้น ประกอบด้วย (1) ทฤษฎีสังคหวัตถุแห่งความไว้วางใจ (STT) (2) กลไกเชิงลำดับของสังคหวัตถุในการสร้างความไว้วางใจ (3) กรอบแนวคิด SLCM ที่เน้นมิติความสัมพันธ์ (4) แนวคิดทุนสังคหวัตถุ (Sangahavatthu Capital) และ (5) หลักการสังคหวัตถุแท้กับสังคหวัตถุเทียม ล้วนเป็นผลจากการบูรณาการภูมิปัญญาทางพุทธศาสนากับทฤษฎีการศึกษาและการบริหารร่วมสมัย อันจะเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีความผูกพัน เอื้ออาทร และยั่งยืน ตามวิถีแห่งพุทธบริหารการศึกษา

8. สรุปและข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นการนำ "ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว" ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงมาบูรณาการกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้สมัยใหม่ เพื่อแก้ปัญหาที่เป็นรากเหง้าของชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ล้มเหลว นั่นคือ การขาดความผูกพันและความไว้วางใจ กรอบแนวคิด SLCM วางสังคหวัตถุ 4 เป็น 4 เสาหลัก ได้แก่ ทาน ในฐานะวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน ปิยวาจา ในฐานะวัฒนธรรมแห่งการสื่อสารที่สร้างสรรค์ อัตถจริยา ในฐานะวัฒนธรรมแห่งการลงมือทำเพื่อส่วนรวม และสมานัตตตา ในฐานะวัฒนธรรมแห่งความสม่ำเสมอและเท่าเทียม ซึ่งทั้ง 4 เสาหลักนี้สอดคล้องกับองค์ประกอบของ Relational Trust อย่างสมบูรณ์ แสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสามารถเป็นทางเลือกที่ทรงคุณค่าในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ในสังคมไทย

8.2 ข้อเสนอแนะ

8.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาบูรณาการในนโยบายการพัฒนา PLC โดยเฉพาะในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โรงเรียนวิถีพุทธ และมหาวิทยาลัยสงฆ์ (2) ควรจัดทำคู่มือ "สังคหวัตถุ PLC" ที่มีแนวปฏิบัติชัดเจน พร้อมเครื่องมือประเมินระดับความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์

ตามกรอบสังคหวัตถุ 4 (3) ควรบรรจุเนื้อหาสังคหวัตถุ 4 กับการสร้างความไว้วางใจในชุมชนแห่งการเรียนรู้ไว้ในหลักสูตรการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาชีพ

8.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเริ่มต้นด้วยการเป็น "ผู้ให้" (Giving Leader) ตามหลักทาน เพื่อเป็นแบบอย่างในการสร้างวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน (2) ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องทักษะปิยวาจา ได้แก่ การฟังอย่างลึกซึ้ง การให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ และการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (3) ควรจัดกิจกรรมอัตถจริยาในรูปแบบ Lesson Study, Peer Observation และ Collaborative Action Research อย่างเป็นระบบ (4) ควรใช้สังคหวัตถุ 4 เป็นกรอบในการประเมินตนเอง (Self-Assessment) ของชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

8.2.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

(1) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อทดสอบกรอบแนวคิด SLCM ในบริบทจริงของสถานศึกษา โดยวัดผลทั้งระดับความไว้วางใจ ความผูกพัน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (2) ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 กับชุมชนที่ใช้แนวทางทั่วไป โดยใช้เครื่องมือวัด Relational Trust ของ Bryk & Schneider (3) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จและอุปสรรคในการนำสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ในบริบทที่หลากหลาย (4) ควรมีการพัฒนาเครื่องมือวัดระดับ "ทุนสังคหวัตถุ" (Sangahavatthu Capital) ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ (5) ควรมีการวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับสังคหวัตถุ 4 กับระดับ Relational Trust และผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)*. กระทรวงศึกษาธิการ.

Blau, P. M. (1964). *Exchange and power in social life*. Wiley.

Bohm, D. (1996). *On dialogue*. Routledge.

Bryk, A. S., & Schneider, B. (2002). *Trust in schools: A core resource for improvement*. Russell Sage Foundation.

Cooperrider, D. L., & Srivastva, S. (1987). Appreciative inquiry in organizational life. *Research in Organizational Change and Development, 1*, 129–169.

Covey, S. M. R. (2006). *The speed of trust: The one thing that changes everything*. Free Press.

DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: Best practices for enhancing student achievement*. Solution Tree.

DuFour, R., DuFour, R., & Eaker, R. (2008). *Revisiting professional learning communities at work: New insights for improving schools*. Solution Tree.

Grant, A. (2013). *Give and take: A revolutionary approach to success*. Viking.

Hord, S. M. (1997). *Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement*. Southwest Educational Development Laboratory.

Lewicki, R. J., & Bunker, B. B. (1996). Developing and maintaining trust in work relationships. In R. M. Kramer & T. R. Tyler (Eds.), *Trust in organizations: Frontiers of theory and research* (pp. 114–139). Sage.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.

Scott, K. (2017). *Radical candor: Be a kick-ass boss without losing your humanity*. St. Martin's Press.

Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. Doubleday.

Tschannen-Moran, M. (2014). *Trust matters: Leadership for successful schools* (2nd ed.). Jossey-Bass.

Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge University Press.